

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

СМИРНОВ ЄВГЕН ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК [658.51+005.2]:669.013(043.3)(477)

**УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА
(за матеріалами підприємств переробної промисловості України)**

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки підприємств ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Шевчук Наталія Валентинівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри економіки підприємств

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Яловий Гаррі Кирилович,
Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут»,
завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки

кандидат економічних наук, доцент
Дерев'янка Юрій Миколайович,
Сумський державний університет,
доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування

Захист дисертації відбудеться «25» червня 2014 року о 16⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.03 ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, пр. Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-Г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «23» травня 2014 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

Л. П. Червінська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Досягнення стійкого лідерства країн у сучасному глобалізованому світі відбувається на основі перманентного інноваційного розвитку їх економік та глибинного переосмислення політики управління ресурсами на національному рівні. Зміни управлінських пріоритетів у розвитку інноваційно-інформаційної економіки потребують удосконалення засад управління ресурсами на мікрорівні. Першоосновою інновацій є розвиток динамічних здатностей підприємства; водночас впровадження інформаційних технологій створює додаткові передумови та можливості до посилення контролю підприємства над необхідними для нього ресурсами, що зумовлює скорочення непродуктивних витрат і зміни у функціональній структурі галузей економіки, які сприяють стійкості її розвитку. Відповідно, для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств об'єктивно необхідним є розробка та впровадження нового концептуального підходу до управління їх ресурсами на основі симбіозу теорій розвитку підприємства, теорій інноваційного підприємництва та теорій управління ресурсами.

Різні аспекти дослідження проблематики менеджменту ресурсів перебувають в епіцентрі уваги науковців-економістів від часів започаткування економіки як науки. Тому погляди на природу, роль у процесах виробництва та споживання, ефективність використання ресурсів знайшли місце у працях Аристотеля, А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.Б. Сея, К. Маркса, А. Маршала, Дж. Кейнса, М. Туган-Барановського, М. Кондратьєва та ін. На сьогодні ресурсну проблематику досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені, такі, як: Дж. Акерлоф (G. Akerlof), Б. Вернерфельт (B. Wernerfelt), Дж. Барні (J. Barney), Р. Грант (R. Grant), К. Прахалад (C. Prahalad), Р. Рамелт (R. Rumelt), Д. Тіс (D. Teece), Г. Хамел (G. Homeland), Д. Колліз (D. Collis), С. Монтгомері (S. Montgomery), В. Барканов, А. Богатирьов, О. Бутнік-Сіверський, І. Вовк, Є. Гагурін, Ю. Дерев'янка, С. Ілляшенко, В. Лаврененко, Ю. Мазін, М. Матушкін, В. Микитенко, Л. Петренко, С. Половнікова, Н. Ревуцька, І. Рєпіна, Л. Рубан, С. Скоков, І. Сотник, В. Тонкаль, В. Таран, Г. Швиданенко, Н. Шевчук, Г. Яловий та ін. У працях названих авторів досліджуються переважно базові категорії зазначеної наукової проблематики, розширюється класифікація ресурсів, удосконалюються методичні основи їх оцінювання, розробляються організаційні механізми ресурсного забезпечення діяльності підприємства. Водночас концептуальні питання формування моделей управління ресурсами, аналізу їх на відповідність цілям і можливостям бізнесу та корекції у напрямку забезпечення досягнення стратегічних орієнтирів розвитку підприємства відповідно до потреб сучасної економіки розглядаються лише фрагментарно. Окрім того, зважаючи на появу нового типу суспільного розвитку — інноваційної економіки, інструментарій управління ресурсами підприємства доцільно вдосконалити і підпорядкувати зміні пріоритетів у виборі ресурсів для досягнення максимального результату діяльності суб'єкта господарювання.

Актуальність окреслених питань, їх недостатня розробленість на теоретичному рівні, невирішеність проблемних аспектів методичного та прикладного характеру щодо вдосконалення процесу управління ресурсами зумовили вибір теми, визначили мету, завдання, об'єкт, предмет і логіку дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємств Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» на тему: «Економіка, організація та результативність діяльності підприємств» (№ ДР 0106U001802) у рамках якої особисто автором розроблено методичний підхід до оцінювання ефективності управління ресурсами промислових підприємств України у фінансовій та стратегічній проекціях, а також теми: «Теоретичні, науково-методичні та прикладні засади ефективності функціонування і розвитку підприємств» (№ ДР 0111U002614), у межах якої автором обґрунтовано теоретичні підходи до дослідження ресурсів підприємства та запропоновано концептуальний підхід до формування моделей управління ресурсами підприємства на основі симбіозу положень теорій розвитку підприємства, теорій інноваційного підприємництва та теорій управління ресурсами

Мета і завдання дослідження. *Мета дисертаційної роботи* полягає в комплексному обґрунтуванні на теоретичному, методичному та практичному рівнях процесів управління ресурсами промислових підприємств на основі дослідження сучасних тенденцій їх діяльності та моделювання розвитку на майбутнє. Відповідно до зазначеної мети в ході дослідження поставлено та вирішено такі завдання:

- досліджено процес трансформації сутності ресурсів підприємства в економічній теорії та висвітлено етапи та сучасні тенденції процесу їх інтелектуалізації;
- проведено критичний аналіз категоріального апарату дослідження задля уточнення базових дефініцій управління ресурсами підприємства з позиції відповідності сучасному рівню розвитку суспільного виробництва;
- ідентифіковано та систематизовано ресурси підприємства з урахуванням рівня контролю над ними як наслідку побудови формалізованих і неформалізованих відносин між стейкхолдерами даних ресурсів;
- вдосконалено методичні підходи до забезпечення ефективного управління ресурсами промислових підприємств;
- адаптовано до практичного використання методичний базис комплексного оцінювання ефективності управління ресурсами підприємств у фінансовій та стратегічній проекціях;
- оцінено рівень ефективності управління ресурсами національних підприємств чорної металургії та машинобудування;
- запропоновано концептуальний підхід до формування моделей управління ресурсами підприємств на основі симбіозу положень теорій розвитку підприємства, інноваційного підприємництва та управління ресурсами;
- сформовано сукупність моделей управління ресурсами підприємства на засадах розвитку динамічних здатностей і посилення контролю над ресурсами та розроблено технологію обґрунтування вибору відповідної моделі;
- ідентифіковано параметри моделі управління ресурсами для досліджуваних національних підприємств переробної промисловості та здійснено прогностичне оцінювання наслідків імплементації відповідних моделей в практику їх діяльності.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективного управління ресурсами підприємств у сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і прикладних засад щодо розвитку ресурсної теорії, моделювання та оцінювання ефективності управління ресурсами підприємств.

Методи дослідження. Методична основа дисертації базується на сучасних теоріях управління підприємствами, які враховують об'єктивність змін, що відбуваються під впливом розвитку динамічного конкурентного середовища господарювання.

Для проведення дослідження були використані такі методи: *історичний* – під час вивчення процесів інтелектуалізації сутності ресурсів підприємства в економічній теорії; методи системно-структурного та термінологічного аналізу – для впорядкування понятійного апарату управління ресурсами підприємства та уточнення ключових категорій; методи наукового узагальнення – під час систематизації різноманітних проявів ресурсів підприємства та формування моделей управління ресурсами; методи порівняння та аналізу трендів – для дослідження тенденцій розвитку підприємств переробної промисловості в Україні та світі з виокремленням можливих напрямів застосування зарубіжного досвіду щодо вдосконалення управління ресурсами; методи фінансового та індексного аналізу – для аналітичного опису фінансових ресурсів та результатів діяльності досліджуваних підприємств; методи стратегічного і VRIO-аналізу та оцінювання конкурентоспроможності підприємства – в процесі оцінювання ефективності управління ресурсами національних підприємств переробної промисловості; прогностичні методи – для обґрунтування очікуваних результатів імплементації запропонованих моделей управління ресурсами в практику господарювання національних підприємств переробної промисловості.

Інформаційну базу дослідження складають монографії, наукові статті зарубіжних і вітчизняних учених, аналітичні журнали, нормативно-правові акти, дані Державної служби статистики України, дані аналітичних, рейтингових і маркетингових агенцій, управлінська та фінансова звітність підприємств, дані офіційних сайтів мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукові положення дисертації у своїй сукупності розв'язують наукову проблему ефективного управління ресурсами підприємств задля їх динамічного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності. Найсуттєвішими результатами дисертації, що формують наукову новизну і виносяться на захист, є такі:

вперше:

– обґрунтовано концептуальний підхід до формування моделей управління ресурсами підприємств на основі симбіозу теорій: розвитку, інноваційного підприємництва та ресурсів. Запропонована сукупність моделей управління ресурсами підприємства на засадах посилення контролю над ними і динамізації здатностей, які орієнтовані на тип розвитку бізнесу (що варіює від найбільш традиційного (консервативного) до випереджально-інноваційного), а також розроблено методичні основи ідентифікації пропонованих моделей та аналізу їх на відповідність цілям і можливостям бізнесу та корекції у напрямку забезпечення пріоритетів розвитку підприємства;

удосконалено:

- розширено змістовне наповнення категорії «ресурси підприємства», під якими пропонується розуміти використання оцінених можливостей середовища господарювання для розвитку підприємства; уточнено поняття «динамічні здатності підприємства» – як здатності оцінювати можливості зовнішнього середовища, перетворюючи їх на ресурси підприємства;
- концептуальний підхід до ефективного управління ресурсами як стратегічно зорієнтованого на отримання рент, на основі обґрунтованих інтенсивного або інерційного переходу в зону надприбутків, які передбачають, відповідно: пошук найкращих ресурсів і контроль над ними (результат – рікардіанська рента); абсолютизацію контролю над ресурсом і встановлення рівня його максимальної ефективності (монополізація ринку ресурсу, результатом якої є чемберліанська рента), шумпетеріанську ренту отримують підприємства, що розвивають динамічні здатності і впроваджують проривні інновації;
- методичний підхід до оцінювання ефективності управління ресурсами підприємства у фінансовій та стратегічній площині: у фінансовій – за системою показників, які характеризують рівень оптимальності структури капіталу, фінансову стійкість і платоспроможність, прибутковість, ділову активність, інвестиційну привабливість та у стратегічній – на основі визначення рівня конкурентоспроможності за ресурсними факторами відповідно до сучасних параметрів світових виробництв з урахуванням можливостей забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі;

дістали подальший розвиток:

- підхід до трактування процесу трансформації сутності ресурсів підприємства в економічній теорії як поступової інтелектуалізації, з урахуванням зростаючої невіддільності матеріальної складової ресурсів від інтелектуальної. Запропоновано в процесі інтелектуалізації сутності категорії «ресурс» виділяти п'ять основних етапів: від механістичного до власне інтелектуалізованого. Виокремлено ряд тенденцій, супровідних інтелектуалізації, зокрема: «потенціалізацію» ресурсів, посилення їх ризикозалежності і дифузії прав власності на ресурси та інтелектуалізацію відносин власності;
- систематизація ресурсів підприємства за рівнем контролю, який встановлюється внаслідок побудови формалізованих і неформалізованих відносин між стейкхолдерами даних ресурсів, що зумовлює зміщення акценту оцінювання ефективності управління ресурсами з фінансового у стратегічну площину.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що теоретичні і методичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо управління ресурсами підприємства. Найбільшу практичну цінність мають: методика комплексного оцінювання ефективності управління ресурсами підприємства у фінансовій та стратегічній проекціях; технологія обґрунтування вибору моделі управління ресурсами.

Прикладне значення розробок підтверджується їх впровадженням у практику діяльності конкретних підприємств. Отримані автором результати використані у господарській діяльності підприємств ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» (довідка № 002/0307 від 14.03.2013 р.), ПАТ «Сумське машинобудівне НВО ім. М.В.Фрунзе» (довідка № 08/1968 від 22.03.2013 р.), а також у навчальному процесі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадим Гетьмана» при

викладанні навчальних дисциплін «Управління ресурсами підприємства» (4 кредити), «Управління конкурентоспроможністю підприємства» (4 кредити) та «Капітал підприємства: формування та використання» (4 кредити) (довідка від 22.10.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею. Статті підготовлені автором особисто і відображають основні результати дослідження. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише положення та ідеї, які належать автору. Матеріали інших авторів, що використовувались, мають необхідні посилання у тексті та застосовувались з метою підкріплення важливості наукової тематики та розвитку ідей здобувача.

Апробація результатів дисертації. Про практичне значення результатів проведеного дослідження свідчить їх апробація на наступних міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях: «Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління» (м. Київ, 21-24 квітня 2010 р.), «Економіка підприємства: теорія та практика» (м. Київ, 21 жовтня 2010 р.), «Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно-економічних процесів» (м. Київ, 17-18 листопада 2011 р.), «Реформування економіки України: стан та перспективи» (м. Київ, 24 – 25 листопада 2011р.), «Економіка підприємства: теорія та практика» (м. Київ, 12 жовтня 2012 р.), «Конкурентоспроможність національної економіки» (м. Київ, 19 квітня 2013 р.).

Публікації результатів дослідження. Основні результати і висновки дисертації опубліковано у 16 наукових працях загальним обсягом 5 д.а, з них: 9 статей - у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому фаховому виданні України, які включено до міжнародних наукометричних баз, 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи складає 204 сторінки друкованого тексту, в тому числі 43 рисунки на 25 сторінках, 21 таблицю на 18 сторінках, 5 додатків на 38 сторінках. Список використаних джерел містить 246 найменувань, розміщений на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих наукових результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У **розділі 1 «Теоретико-методичні засади управління ресурсами підприємства»** досліджено еволюцію наукових поглядів на сутність ресурсів підприємства, сформульовано концептуальні засади визначення ефективності управління ресурсами підприємства, обґрунтовано моделі управління ресурсами підприємства.

Ресурси сучасного підприємства за своєю сутністю є відмінними від трактування ресурсів в минулому. І відмінність ця пояснюється особливою роллю людини в системі інноваційно-інформаційної економіки, що є результатом її гуманізації. Відзначаючи, що дослідження гуманізації економічних процесів здебільшого здійснюються в контексті обґрунтування необхідності посилення соціальної спрямованості державної політики, пропонується побудувати проекцію

гуманізаційних процесів на теорію ресурсів підприємства, що дозволяє пояснити зміну сутності останніх. Якщо представити процес трансформації сутності ресурсів підприємства, то він супроводжуватиметься поступовою інтелектуалізацією, надалі все зростаючою невіддільністю матеріальної складової ресурсу від знань людини, що використовує його для виробництва продукції або надання послуг. Інтелектуалізація сутності ресурсів в економічній теорії є тим визначальним вектором, який зумовлює ряд супровідних тенденцій у методології управління ресурсами підприємств: по-перше, «потенціалізацію» ресурсу, пов'язану з розширенням діапазону напрямків його продуктивного використання; по-друге, посилення ризикозалежності ресурсу, зумовлене зростаючою багатоваріантністю його продуктивного застосування; по-третє, дифузію прав власності на ресурс та інтелектуалізацію відносин власності, що загострюють необхідність балансування цінностей ресурсу для його стейкхолдерів, в першу чергу, на рівні стратегічного управління підприємством.

Запропоновано визначати ресурси як оцінені можливості використання внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства для його розвитку. Сам процес осмислення та оцінювання можливостей потребує часу, тому ресурси завжди відставатимуть від можливостей. І для забезпечення найвищої ефективності бізнесу необхідно повсякчас прагнути скорочення такого відставання. З іншого боку, існування лагу між можливостями і перетворення їх на ресурси є передумовою появи інновацій, а лідерами інноваційного розвитку стають підприємства, що оцінили (до них неоцінені) можливості, перетворивши тим самим їх на ресурси.

Доведено, що перетворення можливостей підприємства на ресурси опосередковують його динамічні здатності. Відповідно, на управління ресурсами запропоновано поглянути як на комплексний розвиток двох напрямів: перший – традиційний – встановлення та підтримання контролю над ресурсами, другий – інноваційний – розвиток динамічних здатностей, знань, що забезпечують швидке розпізнавання нових для підприємства можливостей, їх оцінювання, усвідомлення, перетворення на ресурси.

Систему ресурсів підприємства можна представити як ієрархію, в основі якої лежить рівень контролю, який з часом може зростати або знижуватись. У ситуації, що наближується до монополії на певний вид ресурсу з боку одного або групи підприємств, єдино можливим шляхом розвитку для інших є пошук та оцінювання (тобто, перетворення на ресурси) нових можливостей зовнішнього середовища. Тобто, розвиток динамічних здатностей, який є основою забезпечення стійкості конкурентних переваг стає інноваційним напрямком в управлінні ресурсами підприємства.

Базуючись на змістовному розумінні «контролю» в сучасній економічній літературі було визначено, що «контроль над ресурсами підприємства» – це є, перш за все, процес забезпечення ефективності управління ресурсами. Якщо прийняти максимальну ефективність управління ресурсами за абсолют контролю над ними, то, відповідно, ступінь контролю над ресурсами є співвідношенням досягнутого підприємством і максимального (досяжного за сучасних умов) рівня ефективності управління ресурсами. Ступінь контролю над ресурсами запропоновано умовно поділити на дві складові: перша – «нормативних прибутків» (невисокий ступінь контролю) дозволяє генерувати цінність на основі нормативних прибутків; друга –

надприбутків – рент. Прагнучи максимізувати ефективність, підприємство намагається перейти з зони нормативних прибутків у зону надприбутків – рент. Можливі два шляхи такого «переходу»: інтенсивний та інерційний. Інтенсивний шлях передбачатиме пошук найкращих ресурсів і контроль над ними, результат – рікардіанська рента (наприклад: контроль над окремими родовищами залізної руди з найкращими умовами видобутку і найвищим вмістом заліза). Інерційний шлях передбачає абсолютизацію рівня контролю підприємства над ресурсом і встановлення («одноосібно») рівня його максимальної ефективності (тобто, монополізація ринку даного ресурсу, результатом якої є чемберліанська рента). На відміну від рікардіанської та чемберліанської, шумпетеріанську ренту отримують підприємства, що розвивають динамічні здатності і впроваджують проривні інновації.

З аналізу наукового доробку послідовників «ресурсного підходу» можна зробити висновок, що вони оперують переважно рікардіанськими рентами. Однак, логічно, що шумпетеріанська рента виникає внаслідок отримання підприємством не просто рідкісного, а унікального ресурсу – інновації. Чемберліанська рента також виникає внаслідок рідкисності певного ресурсу, хоча і є наслідком монополізації підприємством ринку цього ресурсу. Це є підставою вважати, що результати VRIO – аналізу засвідчують водночас і рівень контролю підприємства над ресурсами, і рівень розвитку його динамічних здатностей. Доведено, що поєднання управлінських механізмів контролю над ресурсами та розвитку динамічних здатностей є основою комплексного оцінювання ефективності управління ресурсами підприємства у фінансовій та стратегічній площині.

Дослідження моделей управління ресурсами підприємств дало змогу дійти висновку, що під моделлю можна розуміти абстрактний образ, який відображає основні риси процесу управління ресурсами та побудований з використанням процедур абстрагування та ідеалізації. Моделювання управління ресурсами підприємства запропоновано здійснювати за такими параметрами: контрольовані ресурси (існуючий та цільовий ступені контролю над ресурсами, пріоритет посилення контролю чи його використання), розвинуті динамічні здатності (наявний рівень їх розвитку та орієнтація менеджменту на інноваційний чи традиційний розвиток бізнесу), цільовий результат (тип розвитку бізнесу, на який орієнтується менеджмент, та пріоритет фінансової чи стратегічної ефективності управління ресурсами), відправна точка моделювання процесу управління ресурсами (моделювання «від цілей» або «від ресурсів»).

Враховуючи те, що управління ресурсами не є самоціллю підприємства, а підпорядковується стратегічним пріоритетам його розвитку, то відповідні управлінські моделі запропоновано ідентифікувати за типами розвитку: випереджального інноваційного, наздоганяючого інноваційного, класичного та консервативного розвитку (рис. 1). Управління ресурсами в рамках моделі випереджального інноваційного розвитку побудоване за принципом «від цілей» і передбачає пріоритетний розвиток динамічних здатностей і, підпорядкований йому, процес посилення контролю над ресурсами. У відповідність з моделлю наздоганяючого інноваційного розвитку управління ресурсами також будується «від цілей», але розвиток динамічних здатностей не є відносно важливішим за посилення

контролю над ресурсами – обидва напрямки управлінського впливу є однаково пріоритетними.

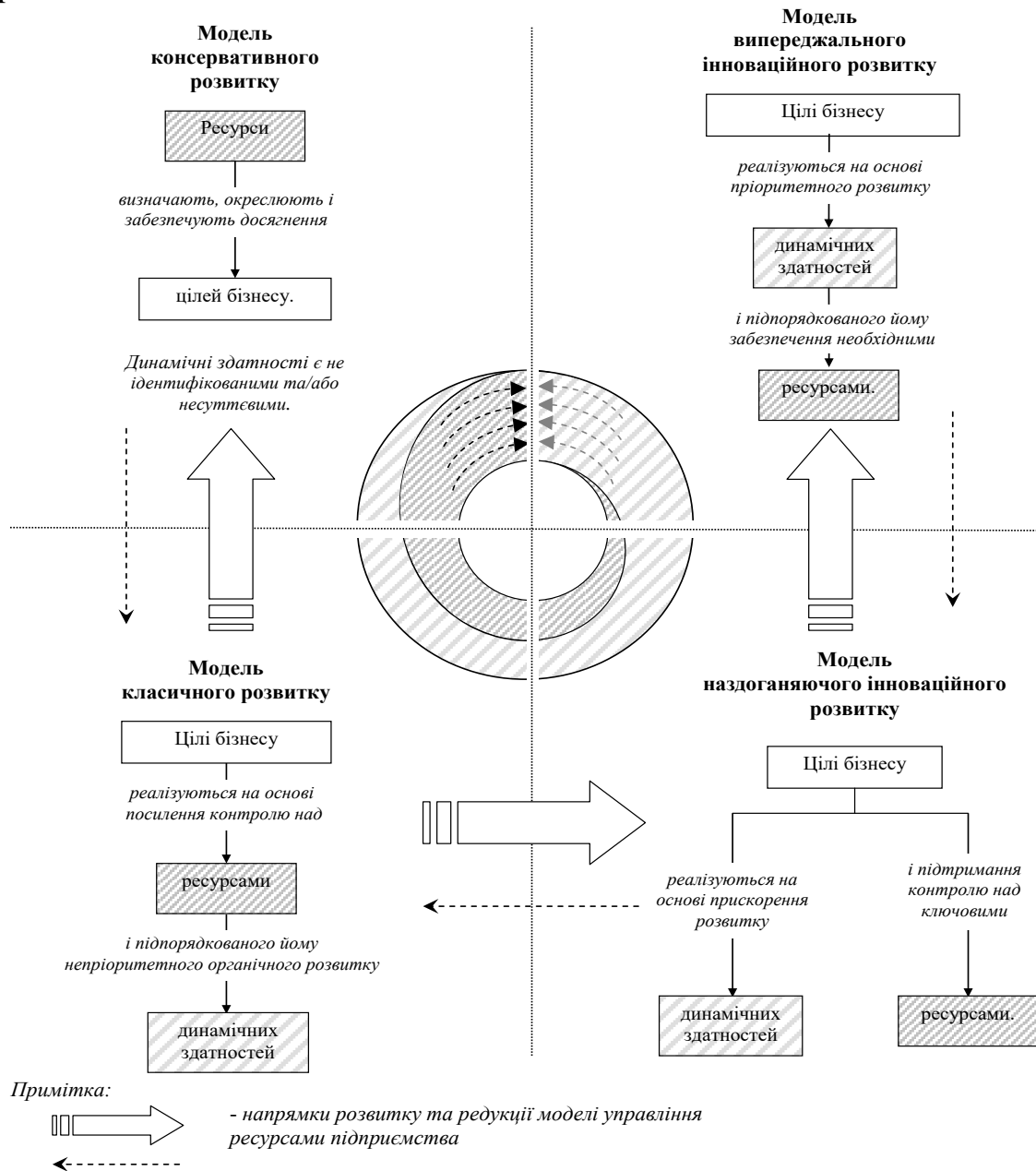

Рис. 1. Моделі управління ресурсами підприємств [Авторська розробка]

Модель класичного розвитку, передбачаючи управління «від цілей», ґрунтується на первинності розвитку ресурсної бази – посилення контролю над ресурсами і органічному (за необхідності і по мірі зростання бізнесу) розвитку динамічних здатностей. На відміну від попередніх трьох, модель управління ресурсами консервативного розвитку будується не за принципом «від цілей», а за принципом «від ресурсів».

Запропоновано механізм моделювання процесів управління ресурсами конкретного підприємства як послідовність періодично повторюваних менеджментом підприємства дій, що включає такі процедури, як: ідентифікація моделі управління ресурсами підприємства, аналіз використовуваної моделі на відповідність поточним цілям і можливостям підприємства, конструювання перспективної моделі управління ресурсами за критеріями стратегічної перспективи

розвитку бізнесу, впровадження змін, корекція поточної моделі у відповідності з пріоритетами перспективної моделі. Таким чином, запропонована модель управління ресурсами в сукупності її проявів спрямовує розподіл зусиль менеджменту за такими напрямками: розвиток динамічних здатностей та контроль над ресурсами.

У розділі 2 «Діагностика ефективності управління ресурсами підприємств переробної промисловості України» виявлено тенденції розвитку підприємств переробної промисловості України на основі ресурсних факторів; здійснено аналіз ресурсної бази національних підприємств чорної металургії та машинобудування; оцінено ефективність управління ресурсами підприємств досліджуваної вибірки.

Визначення існуючого рівня ефективності управління ресурсами та подальшого цілеспрямованого впливу на ті ресурсні фактори, що безпосередньо визначають можливості досягнення поставлених стратегічних цілей та отримання очікуваних результатів діяльності було зроблено для національних підприємств чорної металургії та машинобудування. Вибірка підприємств формувалась відповідно до таких вимог: віднесення виробництв до сировинного та наукомісткого секторів, що дозволило визначити особливості управління ресурсами залежно від виду промислової діяльності та рівня технологічності виробництва; перевищення частки експорту 60% обсягів реалізації, що свідчить про здатність обраних підприємств конкурувати на міжнародних ринках, а в процесі оцінювання ресурсів як джерела стійких конкурентних переваг, враховувати їх відповідність світовим параметрам ефективного розвитку.

Оцінювання ефективності управління ресурсами було зроблено в двох проекціях фінансовій та стратегічній, що дозволило визначити відповідні індекси ефективності. В основу оцінювання фінансової ефективності управління ресурсами було закладено критерій здатності формувати вартість, а параметри, що її визначають, характеризувалися рівнем оптимальності структури капіталу, фінансової стійкості та платоспроможності, ділової активності, прибутковості та інвестиційної привабливості. Індекс стратегічної ефективності було сформовано на основі поєднання оцінок рівня конкурентоспроможності досліджуваних підприємств за національними та міжнародними параметрами відповідних виробництв та стратегічного рівня ресурсів, що характеризує рівень стійкості конкурентних переваг. Результати оцінювання ефективності управління ресурсами підприємств чорної металургії (табл.1) дозволили зробити такі висновки:

- протягом 2007 – 2012 рр. досліджувані підприємства генерували від’ємні потоки економічної доданої вартості, що зумовлено, перш за все, збитковістю їх господарської діяльності. Доведено, що негативна динаміка основних фінансових результатів визначається рівнем розвитку та результативністю використання сировинних, енергетичних, технічних, технологічних і людських ресурсів, які є визначальними при формуванні конкурентних переваг даного бізнесу;
- низький рівень ефективності використання характерний для енергетичних ресурсів, відповідне значення індексу коливається в межах від 0,43 до 0,45. Енергомісткість виробництва тону сталі є більшою порівняно з європейськими компаніями у 1,9 рази, чавуну – на 30% порівняно зі світовим рівнем. Витрати коксу на 1 тону прокату є більшими порівняно з російськими підприємствами в середньому на 22,1%, японськими – на 77,1%, американськими – 94,4%. Витрати на

паливно-енергетичні ресурси в структурі собівартості металопрокату складають майже 50%, тоді як у промислово-розвинених країнах цей показник сягає 20%;

Таблиця 1

Показники часткових та узагальнюючого індексів ефективності управління ресурсами національних підприємств чорної металургії [Розраховано автором]

Часткові індекси	ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запорожсталь»	ВАТ «Азовсталь»	ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча»
1. Індекс фінансової ефективності управління ресурсами	0,58	0,45	0,48	0,40
1.1. Індекс структури капіталу	0,57	0,79	0,76	0,44
1.2. Індекс фінансової стійкості та платоспроможності	0,95	0,57	0,76	0,94
1.3. Індекс прибутковості	0,55	0,1	0,25	0,16
1.4. Індекс ділової активності	0,44	0,42	0,39	0,58
1.5. Індекс інвестиційної привабливості	0,52	0,44	0,26	0,23
2. Індекс стратегічної ефективності управління ресурсами	0,56	0,50	0,60	0,59
2.1. Сировинні ресурси	0,73	0,71	0,67	0,69
2.2. Енергетичні ресурси	0,45	0,44	0,43	0,43
2.3. Технологічні ресурси	0,49	0,39	0,55	0,52
2.4. Технічні ресурси	0,64	0,44	0,77	0,78
2.5. Людські ресурси	0,65	0,58	0,7	0,67
3. Індекс ефективності управління ресурсами	0,57	0,48	0,56	0,53

▪ незважаючи на позитивні зрушення, які відбулися протягом 2003 – 2012 рр. в процесі реструктуризації сталеплавильного виробництва, рівень стратегічної ефективності на основі технологічних факторів залишається порівняно невисоким (відповідні значення індексів коливаються в межах від 0,39 до 0,55). Частка безперервного розливу сталі у загальному обсязі її випуску в середньому у 1,9 рази менше ніж на аналогічних російських підприємствах та 2,4 рази – ніж на німецьких та японських. В структурі реалізації переважає частка металопродукції з низьким рівнем доданої вартості (напівфабрикати, катанка, арматурна сталь);

▪ протягом 2007 – 2012 рр. спостерігається тенденція зниження обсягу інвестицій в основний капітал на тону виплавленої сталі в середньому на 34,3%. При цьому варто зазначити, що на досліджуваних підприємствах капіталовкладення здійснювалися в основному у доменний та сталеплавильний переділи, які пов'язані з виробництвом напівфабрикатів, в той час як в Росії та Китаї активно модернізувалося прокатне виробництво з орієнтацією на виготовлення високоякісної продукції.

На відміну від підприємств чорної металургії досліджувані машинобудівні характеризувалися значно вищими значеннями індексу ефективності управління ресурсами, хоча за динамікою потоків економічної доданої вартості лише ПАТ «Запоріжтрансформатор» забезпечувало її позитивну величину. Основною причиною такого стану є перевищення витрат на формування капіталу порівняно з рівнем прибутковості, який генерують активи. Однією з основних особливостей, що зумовила відмінності в результатах оцінювання ефективності управління ресурсами

металургійних та машинобудівних підприємств є те, що останні не зважаючи на кризові явища в економіці, здійснювали безперервні процеси інвестування інновацій. Навіть за умови відсутності державної підтримки, безперервний розвиток організаційних компетенцій та динамічних здатностей дозволив досліджуваним машинобудівним підприємствам позиціюватися на міжнародних ринках і конкурувати з компаніями, які є науково-технічними лідерами у відповідних сферах виробництва.

У розділі 3 «Моделювання процесів управління ресурсами підприємств переробної промисловості України» визначено економічні передумови та пріоритети, що забезпечують розвиток підприємств чорної металургії та машинобудування; ідентифіковано параметри моделей управління ресурсами і визначено напрями їх трансформації; проведене прогнозне оцінювання ефективності управління ресурсами підприємств чорної металургії з урахуванням впровадження пропонованих напрямків посилення рівня контролю над ресурсами в практику їх діяльності.

Сучасні тенденції динамічних змін конкурентного середовища зумовлюють необхідність максимального спрямування ресурсів економічних систем будь-якого рівня ієрархії на потреби їх розвитку на інноваційній основі. Можливості інерційного зростання національних підприємств переробної промисловості поступово вичерпуються, а в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів і наявності ризиків для забезпечення висхідних тенденцій ефективної господарської діяльності підприємств державна промислова політика має бути спрямована на реалізацію пріоритетних напрямів у сфері імпортозаміщення, енергоефективності, розвитку інноваційного потенціалу.

Перед досліджуваними підприємствами чорної металургії, тип розвитку яких ідентифіковано як консервативний, стоять проблеми системного характеру, які не можна вирішити інструментами операційного управління. При цьому напрями трансформації бізнесу визначаються станом існуючої ресурсної бази. Дії менеджменту компаній «ArcelorMittal» та «Метінвест» спрямовані на вичерпування залізрудних ресурсів, які в переважній більшості експортуються, структура асортименту продукції характеризується низьким рівнем технологічності та має тенденцію до деградації. Можливості інерційного розвитку (за рахунок економії на екологічних заходах та наявності паливно-енергетичних ресурсів) досліджуваних підприємств вибірки є вичерпаними, а перспективи забезпечення ефективності діяльності за умови дотримання відповідної моделі управління ресурсами – сумнівними. Ресурсна база досліджуваних металургійних підприємств (у вигляді сировинних, енергетичних, та технічних ресурсів) стала основою інерції на фоні радикальних змін у зовнішньому середовищі, коли історія їх успішної експлуатації не тільки робить привабливими використання перевірених механізмів, але також означає, що менеджмент не розглядає альтернативних варіантів розвитку.

Враховуючи прогнозні тенденції щодо функціонування ринку металопродукції, існуючий рівень ступеню контролю над ресурсами та розвитку динамічних здатностей досліджуваних підприємств чорної металургії у найближчій перспективі ми можемо говорити лише про перехід до моделі класичного розвитку. Реалізація даної моделі передбачає посилення рівня контролю над ресурсами та органічному розвитку динамічних здатностей. Пріоритетними цілями для досліджуваних

підприємств чорної металургії є розвиток на засадах енергозбереження та забезпеченні реалізації екологічних заходів. Відповідно, низка заходів щодо посилення рівня контролю над ресурсами з урахуванням визначеної проблематики розвитку для всіх досліджуваних підприємств є майже ідентичними, специфічними є лише механізми їх впровадження та очікувані кількісні результати.

Щодо впливу динамічних здатностей на економічні результати діяльності досліджуваних підприємств чорної металургії, то він є опосередкованим та здійснюється через вплив на операційні, які є необхідними для забезпечення виживання та підтримки ключових бізнес-процесів. Саме на них зараз має зосередитись менеджмент досліджуваних підприємств, щоб забезпечити такі параметри металургійного виробництва, які б відповідали сучасним світовим стандартам та вимогам. Розвиток динамічних здатностей має органічно поєднуватися з низкою пропонованих заходів у контексті реалізації пропонованих напрямів щодо посилення контролю над техніко-технологічними ресурсами, ефективна трансформація яких має стати потужним поштовхом для подальшого ефективного розвитку досліджуваних металургійних підприємств.

Прогнозні результати економічного оцінювання впровадження заходів щодо трансформації моделі управління ресурсами підприємств чорної металургії (табл.2) характеризуються позитивною динамікою змін узагальнюючого індексу, значення якого коливаються в діапазоні від 10,53 до 22,92 процентних пункти. Найбільш впливовими видами ресурсів, пріоритетні трансформації над якими зумовили позитивні зрушення, є енергетичні та технологічні. Незважаючи на те, що до 2018 р. очікувані фінансові результати досліджуваних підприємств не зможуть забезпечити позитивну величину спреду доходності капіталу, реалізація пропонованих змін моделей управління ресурсами забезпечить позитивну динаміку економічної доданої вартості підприємств (рис.2).

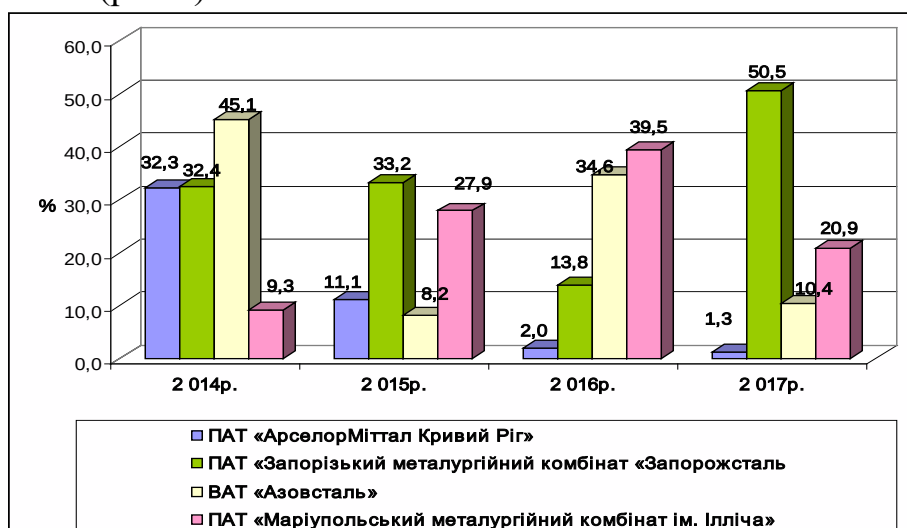

Рис. 2. Прогнозні показники темпів приросту економічної доданої вартості підприємств чорної металургії у 2014 – 2017 рр. [Розраховано автором]

Модель управління ресурсами на досліджуваних машинобудівних підприємствах відповідає «Наздоганяючому інноваційному» типу розвитку, що передбачає паритетний розвиток двох напрямів – посилення контролю над ресурсами та розвиток динамічних здатностей. Однак, враховуючи специфіку

функціонування досліджуваних машинобудівних підприємств, яка полягає в тому, що більше 70% їх продукції експортується, забезпечення ефективного функціонування на міжнародних товарних ринках може бути досягнуте лише за умови проактивної стратегічної поведінки, яка базується на умовах пріоритетного розвитку динамічних здатностей, що в свою чергу зумовлює доцільність трансформації моделі управління ресурсами на таку, що відповідає «Випереджальному типу» інноваційного розвитку.

Спираючись на фундаментальні положення теорії динамічних здатностей було аргументовано, що досліджуванним машинобудівним підприємствам доцільно дотримуватись підходу, який базується на інноваціях. Даний підхід передбачає заповнення відсутності динамічного простору шляхом введення інноваційних рутин, які дозволяють підприємству подолати нееластичність організаційних здатностей.

Таблиця 2

Прогнозні показники часткових та узагальнюючих індексів ефективності управління ресурсами підприємств чорної металургії станом на кінець 2017 р.

Часткові індекси	ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»		ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запорожсталь»		ВАТ «Азовсталь»		ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча»	
	прогнозне значення	зміна, проц., пункт	прогнозне значення	зміна, проц., пункт	прогнозне значення	зміна, проц., пункт	прогнозне значення	зміна, проц., пункт
1. Індекс фінансової ефективності управління ресурсами	0,50	-13,79	0,58	28,89	0,59	22,92	0,48	20,00
1.1. Індекс структури капіталу	0,67	17,54	0,74	-6,33	0,87	14,47	0,71	61,36
1.2. Індекс фінансової стійкості та платоспроможності	0,32	-66,32	0,30	-47,37	0,33	-56,58	0,33	-64,89
1.3. Індекс прибутковості	0,41	-25,45	0,58	480,00	0,57	128,00	0,41	156,25
1.4. Індекс ділової активності	0,46	4,55	0,6	42,86	0,54	38,46	0,53	-8,62
1.5. Індекс інвестиційної привабливості	0,52	0,00	0,44	0,00	0,26	0,00	0,23	0,00
2. Індекс стратегічної ефективності управління ресурсами	0,69	23,21	0,59	18,00	0,70	16,67	0,68	15,25
2.1. Сировинні ресурси	0,79	8,22	0,73	2,82	0,71	5,97	0,72	4,35
2.2. Енергетичні ресурси	0,69	53,33	0,64	45,45	0,64	48,84	0,61	41,86
2.3. Технологічні ресурси	0,64	30,61	0,49	25,64	0,65	18,18	0,62	19,23
2.4. Технічні ресурси	0,66	3,13	0,48	9,09	0,82	6,49	0,81	3,85
2.5. Людські ресурси	0,70	7,69	0,84	44,83	0,79	12,86	0,73	8,96
3. Індекс ефективності управління ресурсами	0,63	10,53	0,59	22,92	0,66	17,86	0,62	16,98

Запропонований авторський підхід до моделювання процесів управління ресурсами підприємств базується на поглибленому методичному підході, що дозволяє орієнтувати управлінський процес на забезпечення стійкості конкурентних переваг у довгостроковій перспективі та прирощення вартості бізнесу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі проведено теоретико-методичне узагальнення і запропоновано прикладне вирішення науково-практичного завдання щодо ефективності управління ресурсами підприємства. Основні науково-практичні результати дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. Ресурси сучасного підприємства за власною сутністю є відмінними від ресурсів підприємств минулого. І відмінність ця пояснюється особливою роллю людини в системі інформаційної економіки. Нами запропоновано розглядати процес трансформації сутності ресурсів підприємства як поступову інтелектуалізацію, надалі все зростаючу невіддільність матеріальної складової ресурсу від знань людини, що використовує його для виробництва продукції або надання послуг. Сам процес інтелектуалізації сутності ресурсу не можна назвати «еволюцією наукових теорій», оскільки, по-перше, його не можна розташувати на осі часу в традиційній еволюційній послідовності і, по-друге, всі теорії продовжують існувати в сьогоdnішній економічній науці і знаходити застосування на практиці, а не відмерли на етапах «еволюціонування». Нами запропоновано в процесі інтелектуалізації сутності категорії «ресурс» виділяти п'ять основних етапів: від механістичного до власне інтелектуалізованого; виокремлено ряд супровідних інтелектуалізації тенденцій, зокрема «потенціалізацію» ресурсів, посилення ризикозалежності ресурсів і дифузію прав власності на ресурси та інтелектуалізацію відносин власності. Все це дозволило підвищити рівень системності теорії управління ресурсами підприємства.

2. Аналіз наукових поглядів щодо визначення сутності ключових категорій з проблематики управління ресурсами підприємства засвідчив поширеність вузьких та часткових дефініцій, що залишились у науковому вжитку з часів доінформаційної економіки. Результати аналізу довели необхідність уточнити ряд термінів: «ресурси підприємства», під якими пропонується розуміти оцінені можливості використання середовища підприємства для його розвитку; «динамічні здатності підприємства», під якими необхідно розуміти здатності оцінювати можливості, перетворюючи останні на ресурси підприємства.

3. В інноваційно-інформаційній економіці відбувається зміна управлінських пріоритетів: здійснюється перехід від володіння ресурсами до розвитку динамічних здатностей та посилення контролю над ресурсами. Відповідно, вимагає переосмислення тенденція до розширення переліку класифікаційних ознак ресурсів як власності підприємства, оскільки інерція зазначеної тенденції в науці гальмує перехід на сучасні моделі управління ресурсами підприємств. Ідентифікацію ресурсів в інноваційно-інформаційній економіці необхідно здійснювати з позицій їх трактування як оцінених можливостей використання середовища підприємства для його розвитку, що дозволяє представити систему ресурсів підприємства як ієрархію, в основі якої лежить рівень контролю над ними підприємства, який встановлюється внаслідок побудови формалізованих і неформалізованих відносин між стейкхолдерами даних ресурсів.

4. Внаслідок зміни управлінських пріоритетів в інноваційно-інформаційній економіці потребують удосконалення методичні засади управління ресурсами на рівні підприємства. Першоосновою інновацій є розвиток динамічних здатностей підприємства, а очікуваним результатом – шumpетеріанська рента. Розвиток

інформаційних технологій створює додаткові передумови та можливості до посилення контролю підприємств над необхідними їм ресурсами, спрямованого на отримання рикардіанської та чемберліанської рент. Тому ключовою рисою управління ресурсами дедалі більше стає стратегічна зорієнтованість на отримання надприбутків – рент (чемберліанської, рикардіанської та шумпетеріанської) і досягнення стійкості розвитку підприємств на ресурсній основі. Це сприятиме скороченню непродуктивних витрат підприємств та змінам в структурі галузей економіки, які забезпечать стійкість її розвитку.

5. Ефективність управління ресурсами підприємства доцільно визначати у двох взаємодоповнюючих проекціях: фінансовій та стратегічній. Стратегічна ефективність зумовлюється високим рівнем контролю над ресурсами та рівнем розвитку динамічних здатностей та аналізується на основі визначення рівня конкурентоспроможності за ресурсними факторами відповідно до сучасних параметрів світових виробництв та з урахуванням можливостей забезпечувати конкурентні переваги у довгостроковій перспективі, які оцінюються на основі VRIO-аналізу. Фінансова ефективність управління ресурсами визначається за системою показників, які характеризують рівень раціональності структури капіталу, фінансову стійкість і платоспроможність, прибутковість, ділову активність та інвестиційну привабливість. Необхідність інтегрувати фінансове та стратегічне оцінювання ефективності логічно витікає зі сполучення управлінських механізмів контролю над ресурсами та розвитку динамічних здатностей і дозволяє комплексно оцінити результати управління ресурсами підприємства.

6. Результати економічного оцінювання ефективності управління ресурсами для досліджуваних підприємств чорної металургії є значно нижчими порівняно з аналогічними оцінками для підприємств машинобудування, що зумовлено суттєвою різницею у значеннях індексу стратегічної ефективності. Основною причиною такого стану для досліджуваних підприємств чорної металургії є те, що протягом 2005 – 2013 рр. вони свідомо позиціонували себе на світовому ринку як виробники продукції з низьким рівнем доданої вартості, а основні інвестиційні ресурси були спрямовані на підтримку техніко-технологічної бази у діючому стані, в той час як металурги інших країн здійснювали будівництво сучасних сталеплавильних комплексів, експлуатація яких дозволила виробляти більш економічну продукцію та мінімізувати витрати на екологічні заходи. На відміну від металургійних особливістю діяльності досліджуваних машинобудівних підприємств було безперервне фінансування інноваційних процесів, що дозволило їм конкурувати на міжнародних товарних ринках з компаніями, які є визнаними науково-технічними лідерами у відповідних сферах промислового виробництва.

7. Неоднозначність підходів до менеджменту ресурсів актуалізувала необхідність нового концептуального підходу до формування моделей управління ресурсами підприємства на основі симбіозу положень теорій розвитку підприємства, теорій інноваційного підприємництва та теорій управління ресурсами. Управління ресурсами підприємства визначається такими параметрами, які покладені в основу формування управлінських моделей: існуючий та цільовий ступені контролю над ресурсами, пріоритет посилення контролю чи його використання; наявний рівень розвинутих динамічних здатностей, орієнтація менеджменту на інноваційний чи традиційний розвиток бізнесу; пріоритет фінансової ефективності управління

ресурсами чи стратегічної ефективності; моделювання «від цілей» чи «від ресурсів». Набір параметрів формування моделей управління ресурсами конкретизується з врахуванням галузевих та індивідуальних особливостей діяльності підприємства.

8. Комплексне дослідження теоретичних, методичних і прикладних аспектів управління ресурсами дозволило запропонувати сукупність його моделей на засадах розвитку динамічних здатностей і посилення контролю над ресурсами, зорієнтованих на тип розвитку бізнесу: «модель випереджального інноваційного розвитку», «модель наздоганяючого інноваційного розвитку», «модель класичного розвитку», «модель консервативного розвитку». Таким чином цілі бізнесу є іманентною складовою моделі управління ресурсами. Запропоновані моделі покликані прискорити та спростити процес прийняття обґрунтованих управлінських рішень в сфері управління ресурсами.

9. В результаті дослідження розроблено методичні основи ідентифікації використовуваної підприємством моделі управління ресурсами, аналізу її на відповідність цілям і можливостям бізнесу та корекції у напрямку забезпечення пріоритетів розвитку підприємства, з урахуванням системності процедур оцінювання необхідних підприємству ресурсів, вибору інструментів їх формування та визначення напрямків використання.

10. Імплементація пропонованих моделей управління ресурсами в практику діяльності досліджуваних підприємств чорної металургії дозволила ідентифікувати їх тип розвитку як консервативний. Враховуючи зроблені прогностичні оцінки щодо розвитку ринку металопродукції та існуючий рівень ступеню контролю над ресурсами та розвитку динамічних здатностей досліджуваних підприємств чорної металургії аргументована доцільність трансформації моделі управління ресурсами на таку, що відповідає класичному типу розвитку. Реалізація даної моделі передбачає посилення рівня контролю над ресурсами та органічному розвитку динамічних здатностей. Відповідно, низка заходів щодо посилення рівня контролю над ресурсами з урахуванням визначеної проблематики розвитку для всіх досліджуваних підприємств будуть ідентичними, відрізняються лише механізми їх впровадження та очікувані кількісні результати.

11. Результати впровадження пропонованого комплексу заходів щодо посилення рівня контролю над ресурсами в рамках реалізації моделі, що відповідає класичному типу розвитку, на всіх досліджуваних підприємствах чорної металургії характеризуються позитивною динамікою змін узагальнюючого індексу ефективності управління ресурсами, відносно зростання якого коливається в діапазоні від 10,53 до 22,92 процентних пункти. Найбільш впливовими видами ресурсів, пріоритетний вплив на які зумовив позитивні зрушення, є енергетичні та технологічні. Не зважаючи на те, що до 2018 р. прогностична величина спреду доходності капіталу досліджуваних підприємств може бути від'ємною, все ж є всі підстави говорити про те, що запропоновані зміни в моделі управління ресурсами зумовлюють позитивну динаміку потоків економічної доданої вартості досліджуваних підприємств чорної металургії.

Наукові результати проведеного дослідження та їх розвиток у сфері практичного використання створює передумови для розробки інноваційних практик забезпечення ефективного управління ресурсами підприємств.

ПЕРЕЛІК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у наукових фахових виданнях:

1. Смирнов Е.В. Управление капиталом предприятия как экономическим ресурсом / Е. В. Смирнов // Экономика Крыма: научно-практический журнал. – 2009. – № 28. – с. 12 – 16 (0,4 д.а.).
2. Смирнов Є.В. Стратегічний аналіз підприємства: ресурсний аспект. / Є.В. Смирнов // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. Збірник наукових праць. – 2010. – №1 (21). – с. 51 – 55 (0,4 д.а.).
3. Смирнов Є.В. Методи оптимізації ресурсного забезпечення діяльності підприємств / Є.В. Смирнов // Формування ринкової економіки. Збірник наукових праць. – 2010. – Ч.1. – с.396 – 402 (0,4 д.а.).
4. Смирнов Е.В. Методы и модели измерения интеллектуального капитала предприятия / Е.В. Смирнов // Экономика Крыма: научно-практический журнал. – 2010. – № 30 – с. 219 – 224 (0,35 д.а.).
5. Смирнов Є.В. Логістичні аспекти взаємодії ресурсних потоків підприємства / Є.В. Смирнов // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Науковий журнал. – 2012. – № 5. – Том.1. – с. 209 – 211 (0,4 д.а.).
6. Смирнов Є.В. Вектори формування вартості підприємств / Є.В. Смирнов // Стратегія економічного розвитку України. Збірник наукових праць. – 2012. – № 30. – С. 33 – 36 (0,33 д.а.).
7. Смирнов Є.В. Ресурсні аспекти капіталізації підприємства / Є. В. Смирнов // Формування ринкової економіки. Збірник наукових праць. – 2012. – с. 466 – 471 (0,33 д.а.).
8. Смирнов Є.В. Ресурсне забезпечення капіталізації підприємства / Є.В. Смирнов // Стратегія розвитку України. Науковий журнал. – 2013. – № 1. – с. 213 – 217 (0,33 д.а.).
9. Смирнов Є.В. Конкурентоспроможність підприємств чорної металургії України на основі ресурсних факторів / Є.В. Смирнов, Н.В.Шевчук // Вісник Криворізького економічного інституту КНУ: збірник наукових праць. – 2013. – № 2. – с. 41 – 46 – (0,5 д.а.) (особисто автору належить 0,25 д.а. Визначені параметри сучасного металургійного виробництва).

у науковому фаховому виданні України, яке включено до міжнародних наукометричних баз:

10. Смирнов Є.В. Гуманізація сутності ресурсів підприємства в економічній теорії / Смирнов Є.В. // Економічний часопис – XXI. Index Copernicus, Польща; Ulrich's Periodicals Directory, Велика Британія, США; EBSCOhost, США [11.06.2012р. підписано Ліцензійну Угоду з EBSCO Publishing, Inc. про включення журналу в EBSCOhost database]; Gesis Knowledge Base on Social Sciences, Німеччина. Науковий журнал. - №11-12 (2). –2012. – С. 32-36. – (0,5 д.а.)

в інших наукових виданнях:

11. Смирнов Є.В. Теоретичні аспекти ресурсного забезпечення інноваційної діяльності підприємств / Є.В. Смирнов // Економіка підприємства: теорія і практика. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2010 р. – К.: КНЕУ, 2010. – с. 285 – 288 (0,10 д.а.).
12. Смирнов Є.В. Знання – як ресурс інноваційного розвитку підприємств /

Є.В. Смирнов // Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції 21 – 24 квітня 2010 року. – К.: НТТУ «КПІ», 2010. – с.39 (0,15 д.а.).

13. Смирнов Є.В. Система вартісно-орієнтованого управління підприємством / Є.В. Смирнов // Стратегія підприємства: адаптація організацій до впливу світових суспільно-економічних процесів. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 17-18 листопада 2011 р. – К: КНЕУ, 2011. – с.215 – 218 (0,15 д.а.).

14. Смирнов Є.В. Розвиток ресурсної концепції підприємства / Є.В. Смирнов // Реформування економіки України: стан та перспективи. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 24 – 25 листопада 2011р. – К.: МІБО, КНЕУ, 2011. – с. 220 – 223 (0,15 д.а.)

15. Смирнов Є.В. Особливості оцінювання інтелектуальних ресурсів підприємства / Є.В. Смирнов // Економіка підприємства: теорія та практика. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 12 жовтня 2012 р. – К.: КНЕУ, 2012. – С.199 – 201 (0,15 д.а.)

16. Смирнов Є.В. Ресурсні аспекти конкурентоспроможності промислових підприємств України/ Є.В. Смирнов // Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможність національної економіки». 19 квітня 2013 р. – К.: КНУ, 2013. – с. 215 – 218 (0,25 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Смирнов Є.В. Управління ресурсами підприємства (за матеріалами підприємств переробної промисловості України) – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04. – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2014.

Дисертація присвячена питанням управління ресурсами на підприємствах чорної металургії та машинобудування України.

Уточнено категоріальний апарат базових дефініцій теорії управління ресурсами та висвітлено етапи та сучасні тенденції процесу трансформації сутності ресурсів. Зроблена систематизація ресурсів підприємства з урахуванням рівня контролю над ними як наслідку побудови формалізованих та неформалізованих відносин між стейкхолдерами даних ресурсів. Адаптовано до практичного використання методичний базис комплексного оцінювання ефективності управління ресурсами підприємств у фінансовій та стратегічній площині. Запропоновано концептуальний підхід до формування моделей управління ресурсами підприємства та обґрунтовано сукупність моделей, в основу яких закладено розвиток динамічних здатностей і посилення рівня контролю над ресурсами.

Визначені сучасні тенденції розвитку національних підприємств чорної металургії та машинобудування. Оцінено рівень стратегічної та фінансової ефективності управління ресурсами досліджуваної вибірки підприємств та ідентифіковано тип моделі, відповідно до пропонованого концептуального підходу. Визначені передумови та пріоритети розвитку підприємств чорної металургії та машинобудування та розроблено комплекс заходів щодо трансформації моделі

управління ресурсами, з метою підвищення його ефективності. Зроблено прогнозне оцінювання рівня ефективності управління ресурсами підприємств чорної металургії на основі використання вартісних критеріїв.

Ключові слова: ресурси підприємства, ефективність управління ресурсами підприємства, рівень контролю над ресурсами, динамічні здатності, підприємства чорної металургії та машинобудування.

АННОТАЦИЯ

Смирнов Е.В. Управление ресурсами предприятия (по материалам предприятий перерабатывающей промышленности Украины) – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04. – Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2014.

Диссертация посвящена вопросам управления ресурсами предприятий черной металлургии и машиностроения Украины.

Представлены результаты исследования процессов трансформации сущности ресурсов предприятия в современной экономической теории и определены этапы и тенденции данного процесса. Уточнен категориальный аппарат исследования с точки зрения соответствия современным концепциям теории стратегического менеджмента. Идентифицированы и систематизированы ресурсы предприятия с учетом уровня контроля над ними как следствия построения формальных и неформальных отношений между стейкхолдерами данных ресурсов. Адаптирован к практическому использованию методический базис оценивания эффективности управления ресурсами предприятия с учетом финансовой и стратегической составляющих. Предложен концептуальный подход к построению моделей управления ресурсами предприятия, в основу которого заложены процессы усиления контроля над ресурсами и развития их динамических способностей. В рамках предложенного подхода обоснованы параметры моделей управления ресурсами и технология их выбора.

Проанализированы особенности функционирования предприятий черной металлургии и машиностроения Украины, определены современные тенденции их развития на основе ресурсных факторов. Проведено оценивание уровня эффективности управления ресурсами выборки предприятий в финансовом и стратегическом аспектах. В основу финансовой эффективности управления ресурсами заложены критерии оптимальности структуры капитала, финансовой устойчивости и платежеспособности, прибыльности, деловой активности, инвестиционной привлекательности. Уровень стратегической эффективности управления ресурсами определен на основе оценивания конкурентоспособности предприятий по ресурсным факторам в соответствии с параметрами мировых производств и с учетом возможности обеспечения устойчивости конкурентных преимуществ.

Результаты анализа позволили идентифицировать соответствующие модели управления ресурсами предприятий и оценить их соответствие стратегическим целям бизнеса. Сформированы условия и приоритеты эффективного развития предприятий черной металлургии и машиностроения. Определены основные

проблемы функционирования предприятий черной металлургии и разработан комплекс мер, реализация которых позволит трансформировать модель их консервативного развития на классический тип. Сформированы направления динамизации способностей машиностроительных предприятий, которые могут стать основой перехода к модели опережающего инновационного развития. Спрогнозирован уровень эффективности управления ресурсами предприятий черной металлургии с использованием критериев стоимостного менеджмента бизнеса.

Ключевые слова: ресурсы предприятия, эффективность управления ресурсами предприятия, уровень контроля над ресурсами, динамические способности, предприятия черной металлургии и машиностроения.

ABSTRACT

Smyrnov E.V. Enterprise resources management (based on materials of processing enterprises of Ukraine) – Manuscript.

The thesis for obtaining the scientific degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.04. – Economics and Management of Enterprises (by the economic activity types). – SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman». - Kyiv, 2014.

Dissertation is devoted to the to the problems of resource management in the steel industry and engineering Ukraine.

Specified categories of basic definitions of the theory of resource management and highlights the current trends and the stages of transformation of the essence of resources. Made systematization enterprise resource based on the level of control over them as a consequence of constructing formal and informal relationships between stakeholders of these resources. Adapted to the practical use of complex methodological basis of evaluating the effectiveness of resource management companies in the financial and strategic plane. A conceptual approach to develop models of enterprise resource planning and reasonable set of models, which laid the basis for the development of dynamic capabilities and increased level of control over resources.

Identified current trends in national enterprises of ferrous metallurgy and engineering. Reviewed by a level of strategic and cost-effectiveness of resource management investigated sample of companies and identified the type of model, according to the proposed conceptual approach. Preconditions and priorities for the development of ferrous metallurgy, machine building and a complex of measures aimed at transforming the model of resource management in order to increase its effectiveness. Made prognostic evaluation of the efficiency of resource management ferrous metals on the basis of cost criteria.

Key words: enterprise resources, efficiency of enterprise resources management, the level of control over resources, dynamic abilities, enterprises of the steel industry and engineering.